

MŰVELŐDÉSI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Mednyánszky Jónás jelentései II. Rákóczy Györgyhöz és ennek anyjához. (IV. közlemény). Közli Szilágyi Sándor. — Diarium Vitae Aerumnosae Georgii Cserei. (VIII. közlemény). — Congregatio Minorum Regnicolarum Trium Nationum. — De éváros levéltára. (I. közlemény). Közli K. Papp Miklós. — Rákóczy Ferencz fejedelem utasításai Was Dánielhez (1706.) — Adatok az erdélyi ev. reformatusok egyházi történetéhez. Közli Jakab Elek. — Adatok a Rákóczy forradalom történetéhez. Közli Jakab Elek. — Nehány falragasz 184^{8/10}-ből.

MEDNYÁNSZKY JÓNÁS JELENTÉSEI

II. Rákóczy Györgyhöz és ennek anyjához.

Közli: Szilágyi Sándor.

1856. apr. 21.

IV.

elsissime Princeps, Domine, Domine mihi clementissime. Fidelium servitiorum *stb.* submissionem.

Hogy az úristen, kegyelmes uram, nagyságtokat *stb.* megáldjon tiszta szívből kívánom.

Az nagyságod méltóságos levelét, kegyelmes uram, sub dato 2. Aprilis ma negyed napja vettem illendű engedelmességgel, örülvén tiszta szívből az nagyságtok jó egészségén. Nádasdi uramnak az mely levelet nagyságod

ir, azt azontul ő nagyságának megküldtem, az kit pedig ő nagysága nagyságodnak ir, azt is praesentibus adnexis nagyságodnak megküldtem.

Bizonyára, kegyelmes uram, kesergek én is az három úri embernek, kikről nagyságod ir, nagyságod igaz hiveinek idétlen halálán; tudván bizonyára, hogy felettébb is káros, füképen Boros János uramnak halála, istennek vagy kiváltképen való ostora az keresztin országokban, hogy mindenütt az jó és hasznos emberek fogyton fogynak. Az őszszel hogy Bécsben valék, nagy embereknek arról való terüdesét hallottam, hogy a keresztinségben ennél nagyobb kárt nem látnak, mint hogy mindenütt az országok jó, hasznos emberekből megfogyatkoztak és naponként jobban fogyatkoznak; annyira, hogy merték azt concludálni, hogy csak az egy Sueciát és Galliát látják még jó és hasznos emberekből virágnani, de coetero az többi az aránt nagy eclipsis patálnak. Az mint továbbat írja nagyságod, kegyelmes uram, hogy szegény Klobucsiczki uram halálában nagy kárt vallott nagyságtok, bizonyára igen bülcen feltalálta azt nagyságod; mert oly káros az ő halála szegénnek, hogy én azt ki nem irhatom és bizonyára igen félek, kegyelmes uram, hogy ezután annál is nagyobb kárát ne érezzük halálának; nem lévén már ott is asszonyunk körül, az ki az nagyságtok dolgaira vigyázzon úgy, az mint szegény Klobucsiczki uram, kiben én felettébb is nagy szükségét látok és bizonyára ex ista materia, kegyelmes uram, nagyságtokhoz levű igaz hívségemből akarám ezt is nagyságodnak detegálni, ezen a földön, az hol én felette nagy szükségét látom nagyságtok dolgaira való vigyázásra, mert innen érthet

nagyságtok mind jót s mind gonoszt, im egyedül csak én maradtam az nagyságtok kötelességiben, Bárány uram is már kiállván belüle; engem már, kegyelmes uram, az kötelességibül csak az halál szakaszt el; de mivel én is már terüdtett öreg ember vagyok, találván én is halálnak törében esni, csak egy embere sem leszen itten nagyságtoknak; sőt csak arra való embere sem leszen, az ki olyan szolgát kereshetne nagyságtoknak. Én bizony nagyságtok jüvendü javáért hasznosnak itélném, hogy az mig én élek (nagyságod kegyelmessége hozzájárulván), keresnék nagyságtok kötelességére oly hiv szolgát, az kit én magam példájával oktatnám, tanitanám és látván, mi formán én nagyságtoknak szolgállok és mi formán az nagyságtok dolgaira vigyázok, mi formán jót akarókat nagyságtoknak szerzek, miként azoktul minden szükséges dolgokat érthetek, ő is abban tempestive exerceáltatnék; úgy, hogy az én éltemben megtanulván követni mind azokat, holtom után kész hasznos és hiv szolgát hagyhatnék nagyságtoknak; bizonyára, kegyelmes uram, nagy hasznos dolgot ismerném az aránt és az mennyi fizetés menne arra az én éltemben, tiz annyi hasznát experiálhatná annak nagyságtok idüvel; egyébaránt, ha csak akkor az én halálom után exerceáltatnék utánam levü szolgáló affélében, valamint az tudatlan doctor az mig az igaz orvoslásra talál, sok embernek halálával arra jünni: így afféle inexpers szolgáló az mig szolgálójának igaz formáját assequálhatja, urának sok kárával kelletik azt megtanulnia; de ha én éltemben tenne is valamiben defectust, én általam helyben állatatnék és így nagyságtok kára is eltávoztatnék és az által ő is tanulná másszor azt antevertálni. Idvezült urunk ideiben, kegyelmes uram, öten-haton is voltak ezen az földben az ő nagysága kötelességében, kinek ő nagysága bizonyára nem kárát, hanem hasznát experiálta sokképen; nagyságod kegyelmessége azért az aránt, kegyelmes uram; én az mit itélnék nagyságtoknak hasznára valót, nagyságtokhoz való igaz hiveségembül azt bizonyára szívem szerint promoveálnám is.

Akarom, kegyelmes uram, hogy az nagyságod méltóságos írásából érthetem, hogy az őcsemnek Jakabfalvai uramnak semmi dolga

nincs és hogy Varsaván legyen. Ugy látom, kegyelmes uram, hogy ő Varsaváruul arra Beszkiden által néhezen mehet által az sok fent lévő parasztság miatt; de erre Krakkóra könnyebben kijühetne ide Magyarországbán, Árvavármegyében, ha az krakai commendant Árváig elkisértetné és Tököly uram Árvának ura is, fűispánja is lévén, árvai határban szolgálái által kezéhez vitetné, szépen kijühetne az nagyságtok ledniczei jószágában. Vagy is penig Varsaváruul Posnaniában jühetne és sueciai király passusával általjühetne az egész Sleszián által; mivel az ő fölsége országin és hadain mind általjühet, valakinek sueciai király passusa van; csak az rebellis lengyelektül kellenék őrizkedni.

Ezen órában érkezék, kegyelmes uram, Comenius uram [embere, az mely relatiókat hozott, im nagyságodnak megküldtem. Schaumnak is ír ő kegyelme, az Schaum levelét is, kit ide hoztak, megküldtem most ő kegyelmének. *Ir nekem Comenius titkon*, hogy *Regis Suetiae* főhoffmester ment mostan ad *electorem* és hogy nála is volt és ő általa *Rex Suetiae* hivatja magához ötet Comeniust; úgy, hogy az midün visszatér, hogy vele együtt mehessen el, kit ő már el nem mulatja. *Ir azért nekem*, hogy nagyságodnak megírom, ha nagyságod akar ő általa valamit jelenteni *Regi Suetiae*, hogy nagyságod nekem megírná, és én neki titkos írással, hogy ő *fideliter* abban eljár. Májusba megint kiküldi ezen kevetit, hogy az által írjak neki; így hogy ha *tengeren* által is akar nagyságod valamit *izenni*, hogy oda is leszen embere. Ugy vagyon, hogy engem asszonyunk hivat Patakra az eperjesi octava miatt, ki ha megleszen, el is kell mennem; mindazáltal oly rendelést teszek itten, azon ember felül házomnál, hogy onnéid is kezéhez juttathatom; megértjük már nem sokára meglesz-i azon octava, vagy elmulik, mivel az terminusa már jelen van. Csodálatos kegyetlenségeket ír Comenius, kiket ott exerceálnak *papistae contra reformatos et lutheranos*, az többi között az *gyónásban* nem absolváltatik senki, valámig erős juramentommal nem obligálja magát ad *mactandum reformatos et lutheranos*, mihelyen debelláltatnék *Rex Suetiae* és így ők már tamquam oves ad mactandum

quod sunt expositi; rettenetes dolog és kegyetlen ördögi igyekezet ez, minthogy meg is cselekedték azt már minden városban, valakiben beférkezhetének. Az helvetusok egymással megbékéltenek, de az evangelikusoknak nagy fogyatkozásával lett; Tigurumbeli-ekre vetik minden vétket; nem reménlik, hogy állandó lehessen; az mint hallom Angliae protector neheztel reájok érette. Most az hollandusok solennis követséget expediálnak suecushoz; meg is indultak már; dánus az szerint. Moszkvához is ment követje suecusnak, egymás kezett végezett accordnak ratificatiójára, kivel osztán amattul is jön suecushoz hasonló ratificatióra. Kozákoknak is két rendbeli követjek volt mostan suecusnak és mindeneket concludáltak vele; nem hogy kívánának ő tüle elállani, de az istenért reménnednek neki, hogy el ne hagyja őket. Ezeket *Comenius ad partem* írja. Belgiumba, kegyelmes uram, nagy confusióban vannak az dolgok; minapiban Bruxellisban in sede regia éjszaka az utczákon ilyen kiáltások estenek: Vivat Francia, vivat Francia, az kin felette igen conturbálódtanak az emberek, eléggé inquiráltak az authori felül, három egész napig az kapukat betéve tartván, de soha végére nem mehettek, kiktől származtak. Lengyelországbul most hozának ezen kis írást, kit nagyságodnak megküldtem, az mint látom, lengyel uraim oszolni akarnak, kiki mind hazafelé; ide is nagy az hire, hogy Casimir királyt Slesiában Glogoviában várja az felesége, királyné.

1 Ó fölsége Dunán tul való földnek megengedte volt, hogy Judex Curiae uram ő nagysága convocatiójára generalis conventust celebrálhassanak, kit Judex Curiae uram ad 5. et 6. Aprilis Sopronba publicálta volt, az végházaknak és fogadandó vitézlü rendül hogy provisiót tegyenek; nagy frequentiával lettek volna, mivel maga is Zrini uram, az bán feles horvátországi urakkal és vármegyikkel jelen lett volna; csak két napi járó földben volt már Bottyáni uramtul; Bottyáni uram is személye szerint jelen lett volna és az egész Dunántul való vármegyék; gyanussá tették ő fölségénél azon conventust, hogy ilyen hatalmas urak összegyülvén, nem bátorságos, azt admittálni; megint hogy Dunántul valók sok sérelmeket pretendálván az commerciomokban

szabadságok sérelmével, hogy sem az borokat ki nem vihetik, sem horvátországi portusra az barmot nekik hajtani nem engedik; bevádoltattanak, hogy mostani gyülekezetnek beneficiumjával meg akarnak azon egyezni és kemény végezést tenni, hogy se Magyarországon se Horvátországon által semmi nemő marhát eladásra Austriában és Styriában ne bocsássanak, (lett is volna valami); az honnéid ő fölsége postái által inhibeálta azon gyülekezettül őket és mind az sok preparatiók, fáradságok csak hiában küldték; ugy látom *felette igen nehézlik, orrokban van igen.*

Leopold herczeg, kegyelmes uram, kijün Belgiumbul; eddig is útban van; az slésiai pispekséget, nissait, kit Carol herczeg birt, mindjárt halála után ő fölsége Leopold herczegnek conferálta; mivel az ő fölsége collatiójából áll az az pispekség; ugyan az ő számára is birják az úta fogva, az mint minapi *Judex Curie uram* levelébül, kit nekem ír, nagyságod eddig megértette. Mostan már derekasban értettem, hogy az ifju királyt ugyan beküldik Hispaniában, hogy az infantissát elvegye és az királyságban ott succedáljon, az mivel ő fölségének az kisebbik fia igen gyermeki állapattal van; csak öt esztendő és Leopold herczeg assecurálván ő fölségét, hogy soha nem házasodik, hogy holta után ugyan azon kis fiára maradhat az birodalom; ahoképest jön ki Leopold herczeg és ötet akarják azokban az királyságokban substituíni, legelsőben Csehországban és subsequenter az többiben, kiben most fáradoznak (de még titokban van), hogy pacificis mediis végben mehessen. — Bavarus úgy hallom, igen ellentart benne, ha mind abban megyen, szerencse, ha össze nem vesznek.

Wirtenbergi herczeg (kinél imperiumban alig van egy hátalmasabb herczeg) most is sok hadat tart; özvegy ember lévén sueciai királynak hugát akar(*ja*) feleségül venni, az ki hasiai herczegnél volt, kit ez télen Lengyelországban megöltek; úgy hiszem, végben is megyen keztek az dolog. Ezzel az úristen éltesse és tartsa meg nagyságodat sok esztendeig *stb.* Beczkó 21. Aprilis 1656.

Celsitudinis Vrae

fidelis et humilimus servus

JÓNÁS MEDNYÁNSZKI m. p.

Az mely levelet, kegyelmes uram, nagyságod cancellarius urámnak küldött volt, mivel ő nagysága nekem azt írta volt, hogy pro die 6. Aprilis bizonyosan Bécsben leszen, nekem is azon idők tájban Posonba lévén mulatásom, mind ott váraoztam ő nagyságára, hogy az nagyságod levelét magam adtam volna ő nagyságának; de nem jött ő nagysága; szintén nagyszombaton estvére jühettem haza Posonbul és mindjárt husvét hétfőn lovas szolgálattul küldtem meg ő nagyságának Nyitrára az nagyságod levelét; csak rövideden ír választ, hogy szintén induló félben lévén Bécsbe, nem irhatott nagyságodnak választ, hanem Bécsben érkezvén, hogy onnéid írnya fog nagyságodnak és kezemhez küldi. Az eperjesi octava felül azt írja ő nagysága, hogy elmúlt, hogy oda ne fáradjak, hogy az dilatoriákot az vármegyikre ki is küldték és így már azon octávárul nem kell gondolkodnunk. Nagyságodnak azt is irhatom, hogy Africából az maurusok beütettek hispaniai király országiban, 120 ezeren vannak és azon kívül fogadott népek 24 ezer, az tengeren sok szigeteket már el is foglaltak; igen nagy busulásban vannak, miként ellene állhassanak annyi ellenségnek. — Angliai manifestomot megküldtem nagyságodnak.

Külczim: Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczi stb.

(Az egész levél Mednyánszki írása.)
(Éredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)
Jegyzet: A dült betűkkel szedettek az eredetiben titkos számjegyekkel vannak írva.

Diarium Vitae Aerumnosae

GEORGII CSEREI

Senioris de Nagy-Ajta. 1756. consignari ceptum.

1765.

(Folytatás.)

15. Augustusnak 13-ik napján estéli hat óra után 40 minutakor napnyugotra egy égi jel láttatott, mintha egy nagy sárkány a farkát a felhőből kidugta volna, nagy hosszant lenyult, alatt tiszta volt az ég, feljebb a honnan leereszkedni láttatott felhő volt, elsőben a felső fele fekete szint mutatott, az alsó fele sárga-

veresset, utóljára mind egészen veres-sárga színű lett az fekete része is, szintén úgy látszott, hogy mozog a vége a farkának, elsőben egyenesen lefelé állott, azután a vége északfelé hanyatlott, végre olyan lett mint egy maroklat nélkül való kard, azután elvékonyodván eloszlott.

16. 14. Augusti választották el az édes Klarikomát az csecstől.

17. A felséges római császár boldog emlékezetű Franciscus 1-mus Ő Felsége egész udvarával Inspurgban menvén a második Ertz Hertzeg Leopoldus Ő Felsége egész udvarával lakadalmi solemnitásra, mely is *) 18-va Augusti hirtelen guttaütésben meghal, életének 56-ik esztendejében, az Isten nyugossa meg, igen kegyes és emberbecsülő monarcha volt.

18. Felséges asszonyunk kegyelmességiből néhai Gróf Nemes Ádám ur helyibe resolváltatik tabulae praesensnek Gróf Bethlen Pál ur, ki is 28-va 7-bris nagy solemnitással instelláltatik és introducáltatik maga hivatalában azon alkalmatossággal, hogy peroralt B. Domokos ur ítélőmester. (Lásd lejjeb.)

19. G. Barkóczy m.-országi primás meghal, 18 Julii, úgy Gróf Battyáni palatinus.

20. Hallatik a páрмаi herczegnek és bavarai electornak halálok.

21. Veszi egy Lubomerczky nevű lengyel herczeg a regius commissarius Gróf Hadik ur Ő excellentiája nagyobb kisasszonyát, kiknek is lakadalmi solemnitások nagy pompával celebráltatik Szebenben Augustusban.

22. Resolváltatnak egyszersmind actualis tabulae assessoroknak B. Henter Sigmond és Cserei Elek urak. Supernumerariusoknak Gróf Mikes István, Fekete Lajos és Zeyk Dániel urak.

23. Augustusnak utolsó heteiben és Septembernek kezdetin szörnyű meleg és száraz napok járnak, mely mia a szöllő szeme nem nőhet.

24. Septembernek a vége felé az Ur Isten szép esőket adott és mindjárt vettetni kezdettünk és igen kövér vető idők jártak.

*) Az erdélyi muzeumban lévő példányban még ez áll: mely is ott tartatott az spanyol király kisasszonyával, 18-va Aug. hirtelen guttaütésben meghal stb.

25. Octoberbe mindenfelé kezdett uralkodni a torokfájás és himlő, melyben igen sokan halnak.

26. Az marha dögi is Kolosváron uralkodni kezd.

27. 13-ik 7-bris éjszakai 10 óraker nagy földindulás volt Háromszéken.

28. 3-tia Oct. Ajtán a Bács György csüre mellett való rakás szalma a cséplők pipája miatt meggyulván délután 3 óraker szörnyű tűz támadván, mely miatt a cigányok házai körül 26 ház minden épületivel együtt porrá lett, a haricska kolongyák is meggyultak a mezőn.

29. A szegény kis Klarikó unokám 18. 9-bris rozsul kezdvén lenni, nem is tudtuk mi baja vagy, csak ment a hasa, köhögött, hanem 22. vettük észre, hogy a vereshimlő kezdett rajta kiütni.

30. Ad 11-m 9-bris viradólag láttatott jó reggel nap feljötté előtt egy kardforma lefüggeni az aerbe. Ismét 11-a éjszaka látatott napkelet felől egy nagy fényes csillag sebessen és oly fényességgel napnyugot felé futamodni, mintha villámlás lett volna, de a mint elfutott az a fényes csillag, az nyoma hosszára oly fényesen maradt mint a tűz, s jó darabig oly fényesen állván azon csillag utja lett végre egy semmi circulus mint a fél hold s végre elenyészett.

Méltó a megfontolásra, hogy 11-a és 12-a éjszaka a csillagok számtalan sokak szélyel futkostak az égen, néha összementek, néha még sebesen sokan elfutottak, félő, hogy valami jövődöbéli gonoszt ne jelentsenek.

31. Hosszas őszi idő után 1. Dec. esék alkalmas hó, mely havazást annak előtte egy héttel fagyos száraz hideg idő előzött volt meg.

32. Volt az öcsém Cserei Mihály ur lakadalma 15. Dec. a frátai házomnál.

33. Item 9-berbe Gróf Teleki Imre ur sine salario resolváltatik cum voto et sessione actualis tabulae assessornak.

34. 28-va volt az öcsém Cserei József ur házassága t. Turóczi Annis hugommal Csapón a Turóczi Lajos ur házánál. Mátka-ságok, lakadalmok azon egy napon volt.

35. Ezen esztendőben proscibáltattak a jesuiták Franciaországból.

36. Ezen az őszen holt meg a szegény Székely Elek ur bátyám, régi tabulae assessor. — Nyugossa meg az Isten. Jó lelkű, jámbor uri ember volt szegény.

NB. Ebben az esztendőben építtettem ujra az ajtai konyhát mellette lévő épületekkel.

1766.

1. 1-ma Januarii jegyzette el magának házas társul Cserei György ur öcsém, Eperjessy László ur nagyobb hajadon leányát Eperjessy Mária asszonyt.

2. Ab ultima Dec. anni 1765. szörnyű kegyetlen hideg üdök folytak, hanem 15-ta Januarii fordult az idő engedelmesebb állapotra, azután jóllehet nem voltak oly szörnyű hidegek, de a tél mind állhatatosan tartott, úgy 3-tia Martij az Olt jegén Ürmösre általjártam 6 lóval, szánnal, hanem azon héten csak hirtelen az Olt jege meglágyulván marhák szakadoztak az Oltba, belé is holt Maurer László urnak a jég alá 3 ökre, 8-va Martii egészen elment a jég, de még hó elég vagy, most 16. Mart. is nehezen mehet, mert nagy hó volt és szél nem fú.

NB. ebben az esztendőben építtettem meg Ajtán a kőkapumat és a kötornác felett való filegoriát.

NB. A hintó szint is ebbe az esztendőbe csinálták Ajtán.

3. Martiusnak 19. napjától fogva igen szeles idők járnak, de kivált 26-ik éjszaka oly nagy szél futt, hogy Brassóba házokat is rontott le.

4. Abban a nagy szélben 27. Mart. Datz egészen elég. Bölönben is a Kandal István háza minden épületivel két közelebb való szomszédjaival ad 28. viradólag elégnek.

5. Husvét szombatján délután erősen havazott és alkalmas hó esett.

6. Ezen esztendőben Februariusban Báró Bánffy Farkas igen kegyes és szép elméjű ur. tabulae assessorságból resolváltatik B. Korda ur ő Excellentiája helyiben kolosvármegyei főispánynak és in 8-bris Gubernialis consiliariusnak.

7. Ebben az esztendőben lón vége a criminalis commissionak is, mely a végre erigáltatott még 1764-ben, hogy a mi szegény magyar nemzetünknek ellenségi a mi kegyes

királyunk előtt elvádolták a magyar uraságot és nemességet, hogy midőn ő Felsőge a székelly szabad rendet katonaságra fel akarta venni, sokan az urak és nemesek közül ebéli intencióját ő Felsőgeinek rontani igyekeztek volna, és az népet inducálták volna, hogy a feyvert fel ne vegyék, vagy a kik már felvették volna, azokat arra készítették, hogy hányják le a feyvert, s arra a végre rendeltetett a criminalis commissio, hogy az olyan praevarikátorokat keressék ki és juxta meritum delicti büntessék meg; bizony voltak is olyan limitaneus tisztetek, hogy sokat vádoskodtak hamisan némely ur és nemes atyánkfaira, gondolván, hogy talán notáztatnak és az jószágokat ők elnyerik, s magoknak megkérlik, de a commissionis praeses generalis Roth ur bölcs és jó conscientiaju ember lévén, némely collegáival együtt csak az igazságot követték, és ártatlanul senkit bántani nem akartak, s mikor mindeneket valósággal investigáltak a vádlók mind belémaradtak és belésültek, kik többire limitaneus tiszt uramék voltak, nem mindnyájan ugyan, hanem azok, a kik istentelenül a mi jóvainkra vágytak.

8. A criminalis commissio, melyről feljebb szólottam, Tordán maga dolgát végezvén Januariusba elbomlik.

9. Miolta az a nationalis militia állítatott, szörnyű excessusokat tesznek mindennütt az oláh nationalis katonák, de a székelly katonák is elég bosszuval illetik a közöttük lakó uraságot és nemességet.

10. A fogarasi dominiumot az erdélyi szász natio kiváltja Gróf Bethlen Gábortól és egy néhány falukat ő Felsőgeinek visszaajándékoznak, sok nemeseknek is a jószágokat ő Felsőge elvéteti, azután a vármegyéken elszéledett oláh katonákat özvegyüjtvén, lakni Fogaras földére transponáltatnak.

11. Nem különben Kolos és Thorda vármegyéknek véghelyein egy néhány falukat az possessoroktól generalis Siskovich erőszakosan (hallatlan például) elveszen, a jobbágyokat, possessorokat mind kihajtanak belőle, és azokat is limitaneus oláh katonáknak adják.

12. Gróf Bethlen Gábor erdélyi aulicus cancellarius, cancellariusi hivatalától amovealtatik és az saxoniai Albert herczegnek udvari fő hõmesterinek tétetik.

13. Resolváltatnak itélõmestereknek Thúri László és Szombatfalvi László urak, kik 21-ik Apr. introducaltatnak.

14. B. Dusardin József sok excessusokért még tavaly elfogatik és fogságba a szamosujvári várba tétetik, honnan a fiscalis director által evocáltatván, ebben az esztendőben 13-ik April ide Vásárhelyre kemény őrizet alatt behozatik és 22-ik April a királytábla praetoriumába lehozatik a várból feyveresen musquaterosok által, ott a director által proclamáltatik, a director ilyen actiot institualt ellene, hogy feles embereit és cselédit alattomba megölette és eltemette, e felett az megházasult ifju jobbágyinak feleségeit maga elhálta, azért megkivánja, hogy oly szörnyű kegyetlenségéért a fogai kihuzattassanak, körmei leszedettessenek, a teste négy részre vágassék és az országnak négy részire külön külön kerékre tétessék, mivel (ut praetenditur) szörnyű kegyetlen hõhérállással ölette volna meg az embereit. Az levata előtte felolvastatván ismét a várba visszavitetett fogságra.

15. B. Bánffy Farkas ur tabulae assessorságból kolosvármegyei főispánságra resolváltatván, helyibe resolváltatik tabulae assessornak Gróf Teleki József ur.

16. A tavasszal szörnyű szél lévén a frátai major házam felgyulván elég, de a mező felé fuván a szél Istennek hálá semmi károm több épületeimben nem lett.

17. Ismét Frátán az udvaromban levő tyuk öl itt nem létünkben egy estve meggyúl, micsoda tüztől nem tudatik, az Isten csodálatosan tartotta meg az gabonás házomat, az teteje már meg is gyult volt, de feles emberek gyülvén megoltották, melyért áldott légyen az Ur Isten.

18. Ezen a tavaszban, de kivált pünkösöd után szörnyű sok esők járnak, nagy felhõszakadások voltak néhol anynyira, hogy házokat is vitt el az árviz. A jégesõ is sok károkat tett, sok faluk határait elrontotta, ökröket, juhokat, sertéseket, embereket is ölt meg.

19. Felsőges asszonyunk kegyelmes parancsolatjából, M.-Vásárhelyen Juniusba commissio tartatik a végre, hogy a commissarius urak dolgozzák ki, kitõl menynyi jószágot

vettek el, a nationalis oláh militia számára, és azokat honnan bonificálják.

20. A criminalis commissio a maga operatioit Felsőleges asszonyunkhoz felküldvén, Ő Felsőlege kegyelmesen (a kiknek vétke lehetett volna is) universaliter megengedett, melyet ő Felsőlege az egész országba publicáltatni méltóztatott parancsolni és így némely ártalmas embereknek mások ártalmára célzott szándékjok füstbe ment.

21. Juniusnak 20-ik napjától fogva éppen Juniusnak 27-ik napjáig oly hideg idők jártak, hogy tűz nélkül nem ülhattünk a házba.

(Folytatása következik.)

In Generali Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum universorum congregatione, pro die 10 praesentis mensis Maij per Celsissimum Principem in Arcem Fogaras indicta et celebrata, super sequenti materia.

Deliberatum.

Az 1685 esztendőtol fogva fennforgott mindenféle contributioknak eligazításáról, arra rendeltetett Exaktorokról, s az számvételnek helyéről és modalitásáról.

Az nemes országban az elmúlt 1685 esztendőtol fogva fennforgott pénz és mindenféle contributiokról való számvételre Bethlen Miklós, Alvinczi Péter, Szentlászlai Sárosi János és Nagy-Sinkai székbíró atyánkfiai rendeltetvén, az mi kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes tetszéséből végeztük egész országul, hogy mindenféle perceptorok, valakiknek kezeken és interessentiájok által akárminemű pénz és victualék gondja forgott s viseltetett, indifferenter mindenek magok hivataljok szerint kívántató requisitumokkal ad diem 1-um Mensis Julij proxime affuturi Marus-Vásárhelyt, az mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága arról kibocsátatott parancsolatjának tenora szerint compareálni és dolgokat végképpen eligazítani cum modalitatibus et sub poena in articulis super exactionibus ab Anno 1687 conscriptis et emanatis, expressis, Exactor atyánkfiai is kötelességek szerint compareálni és munkálódni, az Marus-Vásárhelyiek pedig szállásadással, s illendő gazdál-

kodással is lenni tartozzanak. In Arce Fogaras die 19. Mensis Maij, Anno 1689.

Extradata per Magistrum JOANNEM SÁROSI, Celsissimi Domini Domini Principis per Regnum Transilvaniae Protonotarium m. p.

Computus Generalis.

Szebenben commissarius Comornik Urammal lett computus.

Inter nos infra scriptos tam a parte Inclyti Commissariatus Sacratissimae Majestatis, quam a parte Commissariatus Transilvaniae de toto Hybernio Anni 1688 partim Anni 1689 usque ad diem infra scriptam:

Sequitur jam quantum ad Inclytis Regiminibus, antequam ab Inclyto Regno assignata fuissent Naturalia, usque ad finem Januarij consumptum, et quantum a 1-ma Februarij usque ad ultimum Aprilis 1689 Inclytum Regnum in praestandis Naturalibus Regiminibus restet.

Regimina	Usque ad finem Januarij consumptum est seu Regimina Regno debent		pro ultimis tribus mensibus restat seu Regnum debet Regiminibus	
	Flor. Rhen.	Cru. cis.	Flor. Rhen.	Cru. cise
Baaden	1015	28 1/2	548	15
Archinto	480	45	490	38
Veterani	3378	26 1/2	3792	11
Pace	2442	39	2762	16
Hannover Cata- phtactorum	—	—	666	34
Castelli	1304	—	—	—
D. Erbeville . .	—	—	3611	29
Magni	4118	54 1/2	2931	21
Hannover . . .	3510	3	—	—
Pro Artilleria in toto	1147	—	—	—
	17457	16 1/2	14802	44

Defalcatis itaque restantijs ultimorum trium Mensium, quas Regnum tenebatur Regiminibus 14802//44

Remanent pro refusione a Regiminibus restituendi 2654//32 1/2

Praeterea pro diversis Claudiopoli, Albae et Devae extraordinarie administratis victualibus, preeter foenum ad Lippam depositum, et Vincinum ac Devam devectum, proveniunt Inclyto Regno refundendi 5690//30
Summa Inclito Regno refundenda 8345// 2 1/2

Sed quoniam in computu Fogarisini die 10 Mai cum Coronensibus facta, acceptati sunt a Commissariatu Sacratissimae Majestatis pro Regiminibus Pace, Baaden et Archinto in primis tribus mensibus factis expensis Floreni Rhenenses 3998, Cruciferi $52\frac{1}{2}$, in eodem etiam computu acceptati sunt alij 50 flor. Rhen. per errorem calculi pro regimine Paciano plus adscripti; itaque hac summa, nempe 4048 flor. Rhen. $52\frac{1}{2}$ Crucif. ex superiori nempe summa flor. Rhen. 8345. Crucif. $2\frac{1}{2}$ detracta, manent a Commissariatu refundendi Inclyto Regno floreni Rhenenses 4296. Cruciferi 10.

Et sic est finis computus victualium pro toto hybernio, per accuratum calculum utriusque partis Commissariatus plene et integre confecti et confirmati.

Sequitur iterum computus pecuniarius.

Pro primo termino administrati sunt

flor. Rhen. 131562 Crucif. —

Pro secundo termino a Domino

Baranyai — 200000 — —

Pro 3-tio termino

ab eodem Baranyai — 19000 —// —

Pro 3-tio termino

a Magn. Domino Macskási — 655// — 23

a Domino Henter 156953// — 36

a Magnifico Domino

Gregorio de Bethlen 20472// — —

Item ab eodem 150// — —

Similiter ab eodem 1500// — —

a Domino Stephano

Kovács 1269// — 1 —

//200000// . //—//

Summa pro tertio termino //200000

Pro 4-to termino a

Domino Kovács //92411// 8//

Item ab Eodem 70000//—//

Similiter ab Eodem 5034//12//

Domino Serpilio Coronae 10000//—//

Bistricij annonae offi-

ciali Nett 1200//—//

Ujegyház triticum 1365//—//

quietantia Germanorum

Medgiesiensium 923//—//

refundendi a Commissariatu

4296//10//

Coronam deducti 5000//—//

Cibinienses dederunt

Domino } 6000//—//

Komornik } 1520//30//

a Regimine Erbeville 50//—//

a Regimine Archinto 200//—//

a Domino Nicolao Beth-

len mutuo 2000//—//

200000//—//

Summa pro 4-to termino 200000//—

Restat quintus terminus integer,

pro quo debentur flor. Rhen. 224145//—

Sed ex hac summa defalcantur

flor. Rhen. 50000//—

a Sacratissima Sua Majestate

condonati, et sic manent a

D. D. Statibus Regni Trans-

sylvaniae solvendi adhuc

flor. Rhen. 174145//—

Super quo computu dedimus utrinque

hanc attestationem sub chirographis et sig-

illis nostris usualibus roboratam. Cibinij die

13 Junij Anno 1689.

N. B. Debet addi foenum Coronense

unius mensis fl. Rhen. 5000

Pro captivis Turcicis

factae expensae fl. Rhen. 272 X. 30.

Ratione Postarum

vel Exploratorum fl. Rhen. 47 X. 30.

Summa fl. Rhen. 5320.

PAULUS CAROLUS KOMORNIK m. p.

Capitaneus et Commissarius Bellicus.

(L.S.)

(L.S.) NICOLAUS de BETHLEN m. p.

PETKUT ALVINCI m. p.

(L.S.)

Ego infra scriptus, attestor, per praesentes, quod juxta computum utriusque partis Commissariatus, Cibinij nunc proxime praeterita 13-tia die Junij factum, status et ordines Transylvaniae debent, pro praeterito hybernio, Sacratissimae Suae Majestati solvere florenos Rhenenses 174145. Centum septuaginta quatuor mille, centum et quadraginta quinque florenos Rhenenses; de cujus summae parte, scilicet de florenis Rhenensibus 62887. Sexaginta duo mille, octingentis, et octuaginta septem florenis Rhenensibus

ad ultimum Augusti certo persolvendis, ex parte Statuum dedi praesentem obligatoriam D. D. Sacratissimae Suae Majestatis Commissariatui, sub sigillo et subscriptione mea. Porumbák 15. Junij 1689.

GREGORIUS BETHLEN supremus
Commissarius.

Ego infra scriptus, attestor, per praesentes, quod juxta computum utriusque partis Commissariatui, Cibinij nunc proxime praeterita 13-tia die Junij factum; Status et ordines Transylvaniae debent pro praeterito hybernio Sacratissimae Suae Majestati solvere florenos Renenses 174145 — centum septuaginta quatuor mille, Centum et quadraginta quinque florenos Renenses: de cujus summae parte, scilicet de florenis 111288 — Centum et undecim millibus, ducentis et octuaginta octo florenis Renensibus ad ultimum Julij 1689. sine mora persolvendis, dedi ex parte Statuum praesentem obligatoriam D. D. Sacratissimae Suae Majestatis Commissariatui sub sigillo et subscriptione mea. Porumbák, 15 Junij Anno 1689.

GREGORIUS BETHLEN supremus
Commissarius.

Ego infra scriptus recognosco per praesentes, Magnificum Dominum Paulum Carolum Comornik Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Commissariorum bellicum illos viginti quinque mille florenos Rhenenses a Sacratissima Caesarea Majestate benignissime condonatos in defalcationem Contributionis hybernij, per computum nunc proximo 13. Junij factum, percepisse. In quo computu similiter alij etiam viginti quinque mille floreni Rhenenses in consolationem combustae Civitatis Coronensis deputati ab eodem Magnifico Domino Komornik percepti sunt. Datum Porumbák 15. Junij Anno 1689.

GREGORIUS BETHLEN Supremus
Commissarius.

(Eredetiye K. Papp Miklós gyűjteményében.)

DEÉS VÁROS LEVÉLTÁRA.

Közl: K. Papp Miklós.

Történetirodalmunk fejlesztésének leg-hatalmasabb eszköze volna, ha a városi és megyei levéltárak okleveleit s általában történeti beccsel bíró adatait ismerhetnők.

Ez azonban ma még csak jámbor óhajtás.

Levéltáraink legnagyobb része vagy a legnagyobb rendetlenségben hevernek, vagy hiányosan vannak jegyzékbe szedve, úgy, hogy a történet-buvár és író csak roppant idővesztés, és nagy nehézségekkel kutathat tárgyára.

A kormány hosszú évek során keresztül elmulasztotta szigorú rendszabályokat léptetni életbe. Van olyan levéltár, melynek helyisége merőben nem felel meg a czélnek, — de legkevésbé biztonsági szempontból. A gondviselésre vannak bízva a legbecesebb adatok, s ha még nem pusztultak el, annak igen sok esetben csak a véletlen szerencse az oka.

A napokban alkalmam volt Deés város levéltárát megtekintetni. Szerencsés kivételre akadtam. A levéltár lehető jó karban van tartva a szűk és sötét helyiségben. Biztonsági tekintetben azonban ez is nagyon sok kívánni valót hagy fent.

E város levéltárának az a ritka szerencse jutott, hogy történetirodalmunknak egy olyan fáradhatatlan hangya szorgalmu tudósa vette rendezés alá, mint Torma Károly. Deés város nem tud elég hálaival lenni e férfiuval szemben, ki megtette azt a fáradságos munkát, hogy minden oklevelet kivonatolt, rendbeszedte, sorszámmal látta el, s megkészítette a pontos cronologiai jegyzéket, mely biztosan használható, mert adatai kifogástalanok mindenütt.

Igaz, hogy néhány darab a sorrendből kimaradt. Én összesen 6 darabra akadtam, de ezeket is most behelyezhetem illő helyökre Cze cz De o d a t levéltárnok ur szives figyelemzetése folytán.

Vajha minden város ilyen rendbeszedett levéltárral dicsekedhetnék! Vajha minden levéltárnak egy egy Torma Károly akadna!

Történetíróinknak azt hiszem igen ked-

ves szolgálatot teszek, midőn Deés város levéltárát a pontos jegyzék után ismertetem. Ez adatok teljesen megbízhatók, s ha valakinek szüksége lenne vagy egyre, csak a sorszámra kell hivatkoznia s a levéltárban két perc alatt kezébe tudják adni.

- Ha időm engedni fogja szándékom van az erdélyi részek többi levéltárainak is ilyen jegyzékét adni. A deési levéltár — a mint az

olvasó láthatja — Árpádkori oklevelekben is — elég gazdag, melynek legnagyobb része nagyon szép és épen maradt meg.

Nem mulaszthatom e helyen köszönetet nyilvánítani Czech Deodat levéltárnok urnak, ki előzékeny szivességgel mutatott meg mindent.

* * *

Folyó szám	O k l e v é l t á r g y a	Az oklevél kelt	
		hol?	mikor?
1	<p>4-ik Béla király szabadalmi levele, melynek ereje mellett</p> <p>a) Déésvár a Zonuki grófi, s a vár jobbágyi hatóság alul kivéttetik.</p> <p>b) az irt zonuki gróf, s várjobbágyoknak tiltatik a városban szállásolni; ezt illetőleg a vár területére utaltatván.</p> <p>c) a zolochiak és zathmár-iak szabadalmához hasonlóan Déésvár mindennemű büntényekre, s polgári perekre nézve saját birája, és bírótársai hatósága alá helyeztetik; a kézlevégathatási és lefejezhetési, azaz pallósjog is ezeknek szabadalmukhoz tartozván.</p> <p>d) a királyi kamara grófok engedelmével annyi kősót szállithassanak, mennyit a Déésaknaiak, azon hozzáadással azonban, hogy azon sónak, mely a Szamosvize partján létező kikötőhöz hordatik harmad részét a Szamosvizén levinni tartozzanak; valamint tavasszal legelőször is tetéztett hajóikkal királyi sót egy k u r b-ban (tán korb, kosár, = súlymérték) tartozzanak az irt Szamosvizén levinni.</p> <p>e) a vajdákat, mint zonuki grófokat, s a királyi kamara-grófokat illető vízi, s szárazai vámnak csak felét tartozzanak fizetni.</p> <p>Egyáltalában: a Déésvárnak atyja 2-ik András királytól adott szabadalmi okmányt egész terjében megerősíti.</p>	insula erch	1236
2	<p>5-dik István király Déésvárosának atyja 4-ik Béla király adta szabadalmait megerősítő, s határa kijáratásáról szóló levele.</p>		1261
3	<p>Opour Vajda, Déés városának 4-ik László király adta szabadalmait megerősítő levele.</p>		1283
4	<p>Roland Vajda, Déésvárosának 5-ik István, és 4-ik László királyok adta szabadalmait megerősítő levele.</p>	Deeswár in festo b. Thome ap.	1284 December 21.
5	<p>4-ik László király Déés városa sóval kereskedhetési szabadalmát megerősítő levele.</p>	Cheenk in festo Pentecosten.	1290 Majus 21.
6	<p>3-ik András király levele, melyben Déés városának szabadalmait illető, és 5-ik István király 1261-ben, 4-ik László</p>		1291

Folyó szám	O k l e v é l t á r g y a	Az oklevél kelt	
		hol?	mikor?
	király 1279-ben, végre Erney erdélyi Bán adta leveleit, — átírva, megerősíti.		
7	* Fennebbi számu 6-ik oklevéllel ugyan az.		1291.
8	* Egy erdélyi vajda (tán Marczali Miklós, István nádor fia?) — által Déés városának, szereda napi héti vásárjáról, adott megerősítő levél.	villaChijucs in 8-is festi Mich. arch.	1293. October 6.
9	* 1-ső Károly király Déés városának 5-ik István király 1261-ben adta szabadalmait megerősíti.		1310. Decemb. 8.
10	* 1-ső Károly király parancslevele Tamás erdélyi vajdához, Déés városa szabadalmainak épségben tartása felől.	in insula Bu- densi 6-a feria pr. a. f. pen- tecostes	1323. Majus 13.
11	* Déésvár határszélei kijárásáról megyei bizonyítvány.	feria 6-a post festum b. Mich. arch.	1325. October 4.
12	* Tamás Vajda Déésnek saját törvényhatóságát elismeri (Szécheni Tamás, vajda volt 1320—1342.)	in Posonio in 8-is S. Steph- ni Regis	1331. August. 27.
13	* 1-ső Károly királynak kiváltságos levele, melynek ereje mellett Déés városa utazó lakosai saját grófjuk, Tamás vajda kormány-, s itélő-széke alá tartoznak.	in Posonio fe- ria 4-a prox. f. b. Bartholo- mei ep.	1331. August. 28.
14	* 1-ső Lajos király parancsa István B. Szolnoki alispánhoz, hogy Déésaknának a szomszédok által elfoglalt határszéleit ki- keresve, a netán elfoglalt földeket adassa vissza.	in Bistricia feria 5-a pr. p. f. exalta- tionis s. crucis.	1349. Septemb. 17.
15	* István erdélyi fejedelem (Dux) parancsa, hogy a Déésiek- nek, mint vámmenteseknek személyét, vagy vagyonát senki le- ne tartóztassa, s csak saját bírójuk előtt legyenek perelhetők.	Bude in quin- denis festi sacri	1351. .....
16	* Dénes Vajda által kiadott másolat 1-ső Lajos királytól a Déésiek, s Déésaknaiaknak adott abbeli szabadalmi levél felől, mikint az irt helyek lakosai csak saját illető törvényszékeik előtt pereltethessenek meg, s mindenhol nekik szabados járás engedtessek.	Villa Bonchi- da feria 4. pr. p. f. Pentec.	1366. Majus 27.
17	* Déés és Déésakna városok, Péntek, Néma, Szeni Benedek, és Mikeháza felőli határszéleinek kijártatásáról szóló káptalani bizonyítvány.	Datum secun- da feria prox. p. dominicam reminiscere.	1367. Martius 15.
18	* Konth Miklós vajda 1353-ban Januar 15-én kelt itélete, mely mellett Beke földét Déés és Déésakna városok a némai bírókosoktól elnyerték, hitelesített párban, átírva Wilhelm Pécsi püspök, és királyi korlátnok által.	Bude Datum Bude in festo b. Andree apli.	1367. Novemb.30

(Folytatása következik.)

RÁKÓCZI FERENCZ FEJEDELEM
UTASÍTÁSAI
Was Dánielhez (1706.)

I.

INSTRUCTIO

pro Generoso Fidele Nostro Daniele Was,
exhibita punctis sequentibus.

Nemes Máramaros vármegye alázasosan recurálván hozzánk, magok gravamenjeit, az kiket mind az actualis quartélyozók és condescendések, úgy az ekkoráig közöttök lévő Erdélyből kijútt hadaink és hiveink actualis quartélyokkal cásáltak, előttünk repraesentálták; mivel penig azon erdélyi hadaink és hiveinknek alkalmasb intertentiót tétetni akarunk, hogy onnan más helyekre dislocáltassanak, tanácsosnak itiltük: azért Kegyelmed

1. Minden igyekezettel azon legyen, hogy az mely hadakat Tekintetes Nagyságos Gróf Pekry Lőrincz Vice Generalis Marschall hívünk zászlókra kiosztott, azokat Nemzetes Barcsay Mihály hívünk commandója alá adván, indíttassa ki Máramarosból, és Tasnádhoz, az hol tudni illik alkalmasb subsistentiájok leszen, táborba szállíttassa, kirül már megnevezett hívünknek is vagon intimatiója.

2. Az kiknek már ennekelötte is volt más regementekhez kötelességek, azokat is sequestráltassa, és ezekben említett Barcsay Mihály hívünkkel egyet értvén, őket magok ezereihez menni adigáltassa.

3. Az kik az hadakozásra inhabilisek, úgy az háznépbeli cselédek is mind személy szerint, mind marhájakat connumerálván, számoknak lisztáját mind hozzánk ide küldje, mind penig assignálja Nemzetes Vitézlő Krucsay Márton districtualis commissarius hívünknek, az kinek immár mind a hadak intertentiója, mind penig a cselédeknek alkalmasabb és igazságosabb dislocáltatások és provisiójok iránt parancsolatja nagyon. Datum in arce Ersekujváriensi die Nona mensis Juny Anno Millesimo Septingentesimo Sexto.

F. RÁKÓCZY m. p.

(P.H.)

PAULUS RÁDAY m. p.

FRANCISCUS ASZALAY m. p.

(Eredetije a gr. Wass család czegei levéltárában.)

II.

NOS FRANCISCUS II. DEI gratia Sacri Romani Imperij et electus Transylvaniae Princeps RÁKÓCZY partium regni Hungariae Dominus et Siculo-rum Comes, pro libertate confoederatorum regni Hungariae Statuum nec non Munkacsensis et Makovicziensis Dux, perpetuus Comes de Saaros, Dominus haereditarius in Saáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Onod. Universis et Singulis militiae nostrae Transylvanicae cujuscunque ordinis Officialibus, coeterisque Gregariis, quorum scilicet interest vel intererit, praesentes hasce visuris, lecturis et legi audituris, fidelibus nobis dilectis, Salutem et principalis gratiae nostrae propensionem. Értettük, hogy azon erdélyi corpusból, a melynek kapitányúl Nemzetes Vitézlő Was Dániel hívünket resolváltuk és decretáltuk, most az armistitium ideje alatt sokan, ki egy, ki más praetextus alatt elvonván magokat, és mezei hadak közé, vagy urak háta megé s egyébüvé is állottak volna; minthogy pedig az ily csavargások és eloszások directe intertentionk ellen, sőt az haza szolgálatjának is rövidségére s defraudatiojára vannak, ehhez képest patensünkben mind az olyaknak serio parancsoljuk, elébbeni helyekre visszamenvén magok nemzetséges és hazájabeli hadaink között hazájokat és nemzeteket szolgálják, és ottan is continuuskodjanak fenn említett Wass Dániel kapitány hívünk directiója alatt. Külömben sem cselekedvén. Praesentibus perlectis exhibenti restititis. DATUM in Castris ad Érsek-Ujvár positis. Die vigesima quinta mensis Julij Anno Millesimo Septingentesimo Sexto.

F. RÁKÓCZY m. p.

(P.H.)

SIGISMUNDUS JANOKY m. p.

FRANCISCUS ASZALAY m. p.

(Eredetije a gr. Wass család czegei levéltárában.)

A D A T O K
az erdélyi ev. reformatusok egyházi
történetéhez.

Közl: Jakab Elek.

I.

Az Nemes Erdély Országának Reformatata Religion levő secularis-és Ec-

clesiasticus Satusból álló, az mi kegyelmes Urunk eo Nagysága kegyelmes dispositiojából ezen Reformatum Religion levő Ecclesiáknak és Collegiumok dolgainak megvizsgálására és jó rendbe való állítására összegyülekezett rendeinek Conclusuma.*)

1. Az oda ki való Sárospataki Collegium alkalmosságáról lett és vett tudósításhoz képest, hofi ezen már részünkre szállott Schola occupálására s promoveálására, az Fejérvári, Pataki titulussával élő deákok illendő és szükséges instructiókkal kibocsáttassanak s expedáltassanak is, communi voto tetszett és concludaltatik.

2. Hogy az Nagy Enyed városában az akkori időnek külön külön ellenkezésére nézve telepített s eddig tartatott Collegium, mint az Erdélyi Fejedelmek Székes helyére, holott mind az iffúságra kívántató vigyázás, mind pedig az tudományok terjedésére szolgáló jobb commoditások inkább kitelhetnek, az Boldog emlékezetű azon Collegiumot fundált s beneficiumokkal is ékesített Fejedelem dispositioja s az nemes országban ahöz járult Articularis Consensus is azt kívánván, Gyula-Fejérvárra transferáltassék, végeztük: illy declaratioval mindazáltal, hogy addig, míg az említett Pataki titulussal élő Fejérvári deákok redeálnak, addig az Collegium helyére nézve informáltván, s az iffúság is instructiójára**) s magok viselésére nézve jobb rendbe helyeztetvén, legyen veszteg, ez alatt remélvén az említett Pataki titulussal élő Collegiumnak helyekre való költöztetéseket, ezen Fejérvári Collegium az szükséghez képest kívántató uton építtessék meg az Curatorok eo kegyelmek kívántató provisiojok által.

3. Hogy mind az Fejérvári, mind az Enyedi, mind pedig az Kolosvári Collegiumok az Secularis és Ecclesiasticus Statusból álló Curatorok eo kegyelmek instructioja alá illendő dependentiával és böcsület tétellel bocsáttassanak, és az Curatorok eo kegyelmek

*) Az év 1682 lehetett, mint a hátrább következő töredék gyaníttatja, s a fejedelem I. Apafi Mihály.

**) A merész rövidítés helyes értelmének ez látszott.

is kegyes keresztyéni indulattal azok iránt kívántató tiszteket cselekedgyék; végeztük.

4. Hogy az Ecclesiák és Collegiumok számára lett legatumok az azokról lett testamentoria dispositioi szerént dividáltassanak és tartassanak, Hazánk közönséges törvényei is azt kívánván — concludáltuk.

5. Az Collegiumok és Ecclesiák számára legált faluk és portiók jövedelmei és szolgáltatások iránt tetszett az, hogy sem egyik, sem másik részéről méltó panasz és annál inkább valami ellenkezés ne következhessek, tehát az Urbariumok szerént tartozó adója és proventusa az jószágoknak azután fordításék a fogyatkozott ecclesiák gyámolítására: szolgálatjoknak pedig és majorkodhatásoknak hasznával az Collegiumok szüksége és administratioja viseltessék az Curatorok kegyes dispensatiojok által.

6. Holmi Ecclesiasticum bonumok iránt az Ecclesiák és Collegiumok között bizonyos conclusumok levén, hogy tudniillik bizonyos tekintetek alatt forgó bonumok szép renddel és modalitással dividáltassanak; most is ezen divisióról lett conclusumot helyben hagyuk s confirmályuk.

7. Istennek kegyelmes indítása és segedelméből illy karban állítván az Ecclesiái és Collegiumi dolgok; tetszett, hogy a Secularis Curatorok mellé ugy mint az mi kegyelmes urunk és az Tanácsi renden kívül, Bethlen Miklós, Macskási Boldisár, Keresztesi Sámuel, Bethlen Pál és Lázár Imre urak mellett Tiszt. Püspök uram, Soti János uram, Debreczeni Mihály uram, Némethi Mihály uram és Eperjesi Ferencz uram az Ecclesiasticus Statusból ordináltván — eo kegyelmek

1. Az fenn megirt Ecclesiák és Collegiumok javait, jószágit és akárminemű proventusit hitelesen vegyék kézhez.

2. Tegyenek azokról az Ecclesiák és Collegiumok hasznára szolgáló jó dispositioikat.

3. Subordinállyák az Ecclesiáknak, Collegiumoknak és jószágoknak is javára s emlékezetes hasznára szolgáló Vice Curatorokat és Tisztartókat, kik által az dolgokat és jókat is folytassák és procuráltassák emlékezetes haszonnal.

4. Az Ecclesiáknak kívántató Succursust

és az Collegiumok mind építettésbeli mind pedig az iffúság rendes correctioját és instructioját szép rendel disponállyák s procurallják.

5. Holott pedig occurralhatnak vagy az Ecclesiák, vagy az Collegiumok, vagy pedig az megnyert Ecclesiasticum bonumok iránt holmi difficultások, mellyel feljebb való inspectio vagy judicium discretioját kívánhatják, az kit eo kegyelmek együtt számbavevén, cum necessariis — *) requisitis az jövő ország gyűlésének alkalmatosságakor az mi kegyelmes Urunk eo Nagysága és vallásunkon levő státusok eleiben reportallják és azokról kívántató dispositiót sollicitalljanak. **)

8. ***) Minden embereknek ugyan, de kivált az Ecclesiái rendeknek tapasztalt boldogtalan utolsó sorsokról elmélkedvén, hagi ez iránt is vallásunkhoz való buzgóságunkat jó emlékezettel terjesszük: az néhai Gilányi Gergely Fejérvári háza felét cum appertinentiis eiusdem in Territorio Albensi habitis az Bocsárdi portioval együtt rendeltük T. Tophacus Mihály Reformatus püspök eo kegyelme számára; ugy, hogy eo kegyelme mostani lakó házából oda költözvén, azon mostani lakó házat, mivel ugyan Parochialis ház is, resignallja az Fejérvári Ecclesia szükségére; azon Gilányi házat és bocsárdi portiot is pedig Püspöki hivatalya viseléséig bírhasza eo kegyelme, azután pedig maradvanyanak successíve az következő Reformatus püspökök számára, eo kegyelmek is azon háznak és portionak is szükséges alkalmatosságát procuralltatván.

9. Fejérvári Tokai Dávid, azon Ecclesiánk tagja, mint fundus Ecclesiasticuson volt háza felől való controversiája az jövő ország gyűlése alkalmatosságával leendő ezen Religion levő uri és fő rendek, az mi kegyelmes Urunk eo Nagysága előtt leendő confluxussára diferáldik, jakkorra certificalltatván megirt Tokai Dávid, az controversia eligazodik: ezen alkalmatosságra

*) Egy szó kiolvashatlan.

**) A 4 és 5 pontokhoz oldalvást e volt írva. „Obs(ervatio). Az oda fel levő Typographusnak — (egy szó olvashatlanul elmosult.) 52 — — — — (ismét négy szó kiolvashatlan)“

***) 6 és 7 pont helyett vétségből a 8-on foly tovább a határozat.

diferáldott ama Fejérvári Reformata és Catholica Religion levő Praedicatorok az quarta iránt fenforgó controversiája eligazítása is.

10. Némely Ecclesiánk Praedikátorinak az quarta iránt, az Colosvári Ecclesiának pedig az Cserei Farkas convertált fia megfogattatásának alkalmatosságával fenforgó injuriálatások iránt hogy az a mi kegyelmes Urunk eo Nagysága előtt instálljunk és eo Nagysága az Directornak — — *) parancsollyon felölle, közönségesen tetszett.

11. Néhai Bethlen János uram eo kegyelme az Enyedi Collegiumnak conferált ezer forintot, hogy az mint az Enyed városa interesre procurálni subleválta, az mint is hogy procurallja, concludáltuk: ilyen declaratioval, hogy a Száz forint interest megadván annuatim az város Collegium szükségére, a Capitalis summát senki soha ki ne vehesse tőlök, az arról való obligatoriát is ez szerint expediáltatván az Curátorok eo kegyelmek.

12. Az Oláhok Görög püspöke mint-hogy rendeletlenül sollicitálta s impetrálta is az oláh püspökséget, egyébiránt is azon püspökség confirmatiojában meghatározott conditiok szerént azon hivatalra alkalmatlan, és már depositus is levén, többé nem admitáltatik ezen hivatalra.

13. Az megirt Fejérvári, Enyedi és Colosvári Collegiumokbeli deákok köntöse, üstöke és egyéb magaviselése iránt az Curátorok eo kegyelmek tegyenek illendő dispositiot, és hogy az Togát is felvegyék, végeztük: magunk arról irott Regestum szerént igérvén az iránt mind személy szerént, mind pedig az Collegium proventussaiból succursusunkat, hogy annyival is inkább reformáltassanak és minden jóra inducalhassanak az iffiak.**)

ADATOK A RÁKÓCZI-FORRADALOM TÖRTÉNETÉHEZ.

VII.

Méltóságos Regium Gubernium, érdemem felett való jó Uraim.

Alázatosan akarom nagyságtokat tudó-

*) Két szó kiolvashatlan.

**) A kir. erdélyi kormányzék levéltárában levő eredetiből.

sittani, itt mi naponként nagyobb-nagyobb szorulásban vagyunk; már csak szintén hogy még az vár alatt nincsen az ellenség, de más-ként az egész föld mind rakva ellenséggel, még csak egy szekér éléssel is bennünket nem segíthetnek; az nagyságtok előmbe adott poroncsolatban is semmit nem effectualhaték, mivel késő volt; Beszterczéről jött válaszom mind Commendans uramtól, mind az ott lévő kevés Nemességről; hogy onnat ide militia jöhetne egyik vármegyéből is, ahoz nem biz-hatni, ha jöhetne is, 34-nél több nem jöhetne az mint az onnét küldött Listából látszik, azok közül is majd fele ló nélkült vagyon; Pongrácz György és András uramék Balog uramékkal együtt s több Szolnok s Doboka Vármegyei nemességgel mind kuruczczá let-tenek, egy szóval csak azok maradtak meg, az kik az vénség vagy betegség miatt el nem mehettek az Regalistákon és Vármegye Tisz-tein kívül; ezen az mi földünkön lévő ne-messég is már nagyobbára köztök vagyon, mi léssen végünk ebben az helyben is, Isten tudja, ha Nagyságtok nem succurál.

Szintén ezen órában érkezik Vécsről egy ember, kit is az éjjel az kőfalon eresztettek ki, azt obsidiálták; ők azt izenték ezen ide jött embertől, mind az Várkert felől, mind az malom felől az várot körülvelték, ember pedig benne, oláh darabonttal, a nemességgel együtt, több az várban nincsen, mint egy 25-nél, mert az kik voltak, azokat kit ki-fogták onnat, ki magától közikbe ment; segítséget kérnek, segíteném is örömetst őket, de nincsen kívül; egy néhány rossz darabont van ehez az Várhoz, de azok is alkalmatlanok valami derék dolognak végbevitelére, egy szóval Méltóságos Gubernium, mi olyan ál-lapotban vagyunk, hogy minden órában vár-hatjuk az Obsidiót, mivel az egész földnépe melléjük állott, noha én mindenfelé patense-ket küldöttem ki; némelyeket el is fogtak, engemet valóban fenyegetnek, izengetnek reám, és nem is tettek senkinek is olyan szerfelett való pusztitást az házánál, mint az én házamnál, csak egy éjjel 11 zászló a'ja hált a házamnál; megizenték, hogy minde-nemet elégetik, marháimat már elhajtották, nekem semmi marhám nem maradt, az mit elkaphattak, elhajtották; én épen mind-

ezekre semmit nem hajtanék, csak valamiben satisfaciálhatnék az Nagyságtok poronco-latjának; én ennek utánna is Nagyságtokat tudósítani el nem mulatom, de bizony fize-tésre kell embert fogadnom, már pedig az Beszterczei Commendáns is erre dirigálya a Méltóságos Generalis urnak szolló leveleit, ezeket is nekem kell elküldenem; még vagyon nállam az ország pénziből, ebből kell fize-t nem noha én magam szükségemre el nem költök benne.

Ide jövő utamban Marusszéken fogad-tam volt egy Selyei szabad embert kalauznak, fizettem neki öt forintokat, mind az havason hozott, innét visszamenvén nyavalyás nem tudott arra menni az merre emgem hozott, hanem az falukra fogott és szökésben talál-ván a kuruczok, annyira öszvevagdalták, hogy megholt bele, magok az paraszt emberek árulták bé az onodiak, *) a kik látták velem mikor köztök eljöttem. Ezzel isten oltalmába ajánlom Nagyságtokat és maradok

Datum G. 1703. 23 X-bris

Nagyságtok alázasatos szolgálja

L. B. L. m.p.

P. S. Szintén ezen levelem megírása után jöve levelünk egy néhány szegény ne-mes embertől, az kik visszaszöktek az én assecurationra, kik is már eléjövén, itt lesz-nek; kérem alázasatosan Nagyságtokat, méltöz-tassék tudósítani, hogy ha az az nyolczadnap-i terminus elmulik, merjem-e assecurálni az szegény nemességet vagy ne, mert úgy látom, némellyik csak eddig is megunta az odaváló lakást. **)

NEHÁNY FALRAGASZ

184^{8/9}-ből.

(Eredeti nyomtatványokról.)

Felszólítás

Az Erdély homi magyar ajku népségéhez.

A Császári Királyi sorkatonaság jelenik meg azon vidékekben, a hol is ármányos

*) E szót, nem hiszem, lehetne oroszia-k-nak is olvasni, de bizonyosan tudni nem lehet.

**) A külső borítékon ez van írva: Báró Bánffi László levele de 23. X-bris 1703 Görgényből. Az kuruczokról való inportatio. Az erdélyi kir. kormány-szék levéltárában levő eredetiből.

bujtogatók által fellázított a népség — a személy és vagyon bátorsága vészbe ejtődött — de borzasztó cselekvényeket is lóza elő.

A föld népe, mely között Ő Felsege, kegyes Fejedelmünk külömbséget nem ösmér, — mióta alkotmányos egyenlőség hárult reá, — illy sajnós állásának véget szakasztani, személyt és vagyont bátorságossá tenni, faladatom a sorkatonasággal! azon fegyveres követőimmal együtt, a kik a közcsend és bátorságot velünk együtt óhajtják, — e célra hozzánk csatlakoztak.

E honnak minden ajku népségét felszólítom tehát, kik kegyes Fejedelmünk hivódolói — ne gondolják, hogy a sorkatonaság más célból, mint a közcsend helyreállításáért jelenik meg, térjenek az öszvecsődültek békével házaikhoz vissza, — és higyük el, biztosítva vannak Ő Császári Királyi Felségétől vett áldás tellyes alkotmányától, mellyet Koronás Fejedelmünk minden ajku népségeinél külömbség nélküli egyenlőséggel béhozott.

A ki ezen felszólítást megveti, — szinte a közcsend, és bátorságnak ellenzőjévé teszi magát.

Fogadják el tehát, egyedül a csend és közbátorság helyreállítására, és az alkotmányos élet biztosítására célzó felszólításomat, — mindnyájan külömbség nélkül hivei lévén koronás Fejedelmünknek; ily formán mutathatja bé kiki hivségét V. Ferdinánd alkotmányos magyar Király aránt. Ezt óhajtja a Császári Kir. sor-sereg parancsnoka.

GÉDEON,
altábornagy

CSÁSZÁRI KIRÁLYI HADPARANCSNOKSÁGTÓL

*Maros-Vásárhely szabad királyi város
Tanácsának.*

Ezen városi tanácstól és Polgárságtól kívánt védelem egy alkalmas katonai erő itt hagyása által következő feltételek alatt adatik meg:

1-ször A város ad hat kezeseket, és pedig

Gróf Lázár Józsefet.
Gróf Lázár Móriczot.
Báró Kemény Pált.
Gyárfás Domokost.
Gróf Teleki Eleket.

Berzenczey Ferenczet, és ha ezekből a teljes szám ki nem telnék, a hiányzókat következőkből potollya, úgymint:

Tanár Török János,
Polgár Csernát József,
— Szabó Móses,

Ifj. Jenei József által, kik még ma éjjel a Hadparancsnoksághoz küldendők, melly Parancsnokság Marosvásárhely városának kimutatatt, és mutatandó Törvényszerűsége mellett ezen kezeseknek bátorsága, és bántatlansága aránt kezeskedik.

2-or Ha az itt maradandó katonaság Parancsnoka Fő Herczeg Károly Ferdinánd sorenredbéli őrnagy Klokotsán úr a lakosság részéről legkissebb áruást venne észre, föl van hatalmazva a várost lángba borítani, és az adott kezesek hadi Törvények alá esendenek.

3-or A város által alkotott kormány köteles egész Marosszékben eő császári királyi Felsege aránt törvényszerű érzelmekeket terjeszteni, és erőtellyesen a katonai kormány kezére munkálódni, és az ellenség eltávolítására lehetőleg működni.

Városi Főbíró Lázár János a város, és ahaz tartazó majorság helységekre nézve — a Marosszéki öszves helységekre nézve pedig igazgató allkirálybíró Szentiványi János felelősek lesznek, hogy a csendet, és rendet a császári királyi kormány részére fenntartandják.

M.-Vásárhely 1848. nov. 11-én.

GLAESSER m. k.

All Ezredes a Genie testületnél
mint a vezérkar főnöke.

Eő császári királyi apostoli
Felsege All Tábornagya és
Hadparancsnoka
(P.H.) GÉDEON JÓZSEF m. k.